

adviseurs in
ruimtelijke
ontwikkeling

Nader onderzoek Wet natuurbescherming

Braamt, Langestraat

Gemeente Montferland

Datum: 3 augustus 2020
Projectnummer: 170454.02

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Plangebied	3
1.3	Kwaliteitsborging	5
2	Wettelijk kader	7
2.1	Verboden en zorgplicht	7
2.2	Opzetvereiste	8
2.3	Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing	8
3	Ecologie van soorten	10
3.1	Gierzwaluw	10
3.2	Huismus	10
3.3	Vleermuizen	11
4	Onderzoekmethodiek	14
4.1	Gierzwaluw	14
4.2	Huismus	14
4.3	Vleermuizen	15
5	Resultaten	18
5.1	Gierzwaluw	18
5.2	Huismus	19
5.3	Vleermuizen	20
6	Conclusie en advies	23
6.1	Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?	23
6.2	Ontheffing aanvragen	23
6.3	Mitigerende maatregelen	23
6.4	Broedperiode en zorgplicht	24
6.5	Vervolgstappen	25

Geraadpleegde literatuur

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Aan de Langestraat te Braamt bevindt zich een horecagelegenheid, een feestzaal en een schuur met bijbehorende parkeergelegenheid. De initiatiefnemer is voornemens om op deze locatie nieuwbouw te realiseren. Hiertoe wordt de bestaande bebouwing gesloopt.

Voor de vaststelling van een nieuw bestemmingsplan is het noodzakelijk dat de haalbaarheid ervan wordt aangetoond. Er dient daarom vanuit de ecologie onderzocht te worden of met de ruimtelijke ontwikkelingen die het plan toestaat sprake is van overtreding van de geldende natuurwet- en regelgeving. In dit kader heeft SAB reeds een quick scan natuur (SAB, 2019) uitgevoerd. Uit deze quick scan blijkt dat op voorhand de aanwezigheid van nest- en verblijfplaatsen van verschillende soorten vleermuizen, huismus en gierzwaluw niet kan worden uitgesloten. Daarom werd aanbevolen nader onderzoek uit te voeren naar deze soorten. Voorliggende rapportage zet de bevindingen van dit nader onderzoek naar deze soorten uiteen.

Het doel van het hierna beschreven onderzoek is om de aan- of afwezigheid aan te tonen van voornoemde soorten en om vast te stellen wat de functies van het plangebied en het omliggende terrein voor deze soorten zijn. Uiteindelijk wordt op basis van deze bevindingen een advies uitgebracht over de wettelijke consequenties hiervan en eventuele vervolgstappen die noodzakelijk zijn.

1.2 Plangebied

1.2.1 *Huidige situatie*

Het plangebied bevindt zich in de kern van Braamt (gemeente Montferland, provincie Gelderland). De omgeving van Braamt kenmerkt zich voornamelijk door agrarische gronden en kleine dorpskernen. Daarnaast bevindt zich op ongeveer één kilometer ten noorden recreatiewater “Het Stroombroek” en op ongeveer één kilometer ten westen bevindt zich het Bergherbos.

De directe omgeving van het plangebied kenmerkt zich voornamelijk door de aanwezigheid van woonhuizen. Ten oosten, zuiden en westen bevinden zich woonwijken. Direct aangrenzend ten zuiden van het plangebied zijn de plannen reeds vastgesteld voor de realisatie van nieuwbouw en is de bouw reeds in gang gezet. Ten noorden van het plangebied bevindt zich een kerk. Navolgende afbeeldingen geven de globale ligging van het plangebied weer.

Topografische kaart met de globale ligging van het plangebied (rood omkaderd). Bron: PDOK-viewer. Bewerking: SAB.

Luchtfoto met de globale ligging van het plangebied (rood omkaderd). Bron: PDOKviewer. Bewerking: SAB.

Het plangebied bestaat uit een kroeg met aangebouwde feestzaal en bijbehorende parkeergelegenheid. De bebouwing heeft een dakpannen dak. Langs de noord en oostzijde staan een aantal lindes van maximaal 3 meter hoog. Daarnaast bestaat een deel van het terrein uit braakliggend terrein met begroeide zandheuvelds. Navolgende afbeeldingen geven een impressie van het plangebied ten tijde van het veldbezoek voor de quick scan flora en fauna, op 26 juni 2019.

Plangebied ten tijde van het veldbezoek voor de quick scan flora en fauna.

1.2.2 Toekomstige situatie

In de toekomstige situatie zal nieuwbouw in het plangebied zijn gerealiseerd. Dit zal gaan om twee losstaande woningen, één twee-onder-een-kap woning en vijf aaneengesloten rijtjeshuizen. In totaal zullen dus negen woningen in het plangebied aanwezig zijn. Voor de nieuwbouw wordt de bestaande bebouwing gesloopt en worden de aanwezige bomen en het groen binnen het plangebied verwijderd.

1.3 Kwaliteitsborging

Kwaliteit van het ecologisch onderzoek en het geleverde product staat bij SAB hoog in het vaandel. Mede daarom zijn wij aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus (NGB); de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus. Om te allen tijde aan onze standaard te voldoen, hanteren wij de volgende werkwijze:

- Het onderzoek wordt uitgevoerd conform geldige onderzoeksprotocollen, zoals het vleermuisprotocol (2017), de kennisdocumenten van BIJ12 (2017) en de soortinventarisatieprotocollen van het NGB (2017).
- Het afwijken van de protocollen vindt enkel plaats indien dit ecologisch goed te onderbouwen en te rechtvaardigen is.
- Het onderzoek wordt enkel uitgevoerd door deskundigen op het gebied van de betreffende soorten. Ecologen in opleiding tot deskundige zijn tijdens veldonderzoek altijd onder begeleiding van een deskundige. Onder een ecologisch deskundige verstaan we iemand met aantoonbare ervaring en kennis op het gebied van soortspecifieke ecologie en die voldoet aan één of meerdere van onderstaande punten (www.rvo.nl):
  - 1 Hij/zij heeft een afgeronde hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie;
  - 2 Hij/zij heeft een afgeronde mbo-opleiding, met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten;
  - 3 Hij/zij is werkzaam voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus;

- 4 Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij de volgende Nederlandse organisaties: Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied;
  - 5 Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de monitoring en/of bescherming van de Nederlandse natuur.
- Nadat het eerste conceptrapport gereed is, beoordeelt een collega het rapport op inhoud en vorm. De auteur verwerkt de geplaatste opmerkingen of bespreekt deze met de beoordelaar om zo tot een eensluidend advies te komen.

2 Wettelijk kader

De bescherming van dier- en plantensoorten is geregeld in de Wet natuurbescherming (wetten.overheid.nl). De artikelen waarin in dit hoofdstuk naar wordt verwezen, komen allen uit deze wet.

2.1 Verboden en zorgplicht

Voor een aantal soorten is door middel van verboden een beschermingsregime opgenomen. Er is een apart beschermingsregime voor vogelrichtlijnsoorten (artikelen 3.1 tot en met 3.4), voor habitatrichtlijnsoorten (artikelen 3.5 tot en met 3.9) en voor andere soorten (artikelen 3.10 en 3.11).

Naast de beschermde dier- en plantensoorten geldt op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming voor al de in het wild levende soorten ook een zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze soorten en hun directe leefomgeving. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor aanwezige soorten zo veel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

2.1.1 *Vogelrichtlijnsoorten*

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant, zoals vermeld in artikel 3.1: het is verboden om van nature in Nederland in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen, het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van deze soorten te beschadigen of te vernielen of nesten van vogels weg te nemen. Ook is het verboden deze soorten opzettelijk te storen wanneer dit van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort.

De verboden in de wet zorgen voor een goede bescherming van nesten van alle in het wild levende vogelsoorten tijdens het broedseizoen. Globaal loopt het broedseizoen van half maart tot half augustus, maar ook de nesten van broedende vogels buiten deze periode zijn beschermd. Daarnaast zijn van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd, dus ook als ze niet als broedlocatie worden gebruikt. Het betreft dan over het algemeen soorten die hun nest het gehele jaar als verblijfplaats gebruiken of soorten die niet of nauwelijks in staat zijn om een eigen nest te bouwen.

2.1.2 *Habitatrichtlijnsoorten*

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant, zoals vermeld in artikel 3.5: het is verboden om soorten van de Habitatrichtlijn en van de verdragen van Bonn en Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden, te vangen of te verstoren, om eieren opzettelijk te vernielen, om voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en om planten van de Habitatrichtlijn en van het verdrag van Bern opzettelijk te onwortelen of te vernielen.

2.1.3 *Andere soorten*

Naast de Vogelrichtlijnsoorten en de Habitatrichtlijnsoorten worden in de wet nog een aantal andere dier- en plantensoorten beschermd. Voor deze soorten zijn bij ruimtelijke ingrepen de volgende verboden relevant, zoals is weergegeven in artikel 3.10: het is verboden de beschermde diersoorten opzettelijk te doden of te vangen en om de vaste voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en het is verboden om de beschermde plantensoorten opzettelijk te plukken, ontwortelen of te vernielen.

2.2 **Opzetvereiste**

Bij veel van de hierboven genoemde verboden is er sprake van een opzetvereiste. Zo is het verboden om vogelnesten *opzettelijk* te beschadigen. In de wet wordt bij deze opzet uitgegaan van 'voorwaardelijke opzet'. Bij voorwaardelijke opzet is men zich bij het handelen bewust van de mogelijke negatieve consequenties, terwijl men de handeling toch uitvoert (Europese Commissie, 2007). Een voorbeeld van voorwaardelijke opzet is iemand die in het voorjaar een boom omzaagt en daarbij 'per ongeluk' een vogelnest beschadigt. De persoon had niet de opzet dit nest te beschadigen. Maar in de broedtijd van vogels is er wel een aanzienlijke kans dat er in een boom een vogel nestelt. Er kan daarom toch sprake zijn van opzettelijke beschadiging van het nest; voorwaardelijke opzet.

2.3 **Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing**

Provinciale Staten kunnen in een verordening een vrijstelling verlenen van de bovenstaande verboden (artikel 3.10, lid 2). De provincie Gelderland heeft besloten voor een aantal algemeen voorkomende zoogdiersoorten en amfibieën een vrijstelling te verlenen, voor handelingen die men verricht in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling en voor handelingen in het kader van bestendig beheer en onderhoud. Het betreft de soorten aardmuis, bosmuis, dwergmuis, dwergspitsmuis, egel, gewone bosspitsmuis, haas, huisspitsmuis, konijn, ondergrondse woelmuis, ree, rosse woelmuis, tweekleurige bosspitsmuis, veldmuis, vos, woelrat, bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander, meerkikker en middelste groene kikker.

Daarnaast zijn de in paragraaf 2.1.1 beschreven verboden niet van toepassing op handelingen die men uitvoert in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud, wanneer men die handelingen uitvoert conform een goedgekeurde gedragscode (artikel 3.31). Gedragscodes kunnen daarbij zowel gebruikt worden voor de omgang met de Vogelrichtlijnsoorten, de Habitatrichtlijnsoorten als de andere beschermde soorten. Wel geldt voor de Vogelrichtlijnsoorten en de Habitatrichtlijnsoorten de aanvullende eis dat de handelingen die men uitvoert een wettelijk belang dienen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (artikel 3.31, lid 1 onder d). Het gaat dan onder meer om handelingen in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of ter bescherming van flora en fauna.

Tot slot kunnen Gedeputeerde Staten, wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat, onder bepaalde voorwaarde een ontheffing verlenen van de verboden (artikel 3.8 lid 1 en artikel 3.10 lid 2). Ook hierbij geldt voor vogelrichtlijnsoorten en ha-

bitrichtlijnsoorten dat aan de handelingen die men verricht een wettelijk belang van de Vogelrichtlijn respectievelijk de Habitatrichtlijn ten grondslag dient te liggen (artikel 3.8 lid 5). Voor de andere beschermde soorten zijn, naast deze wettelijke belangen, ook nog aanvullende belangen geldig (artikel 3.10 lid 2).

3 Ecologie van soorten

3.1 Gierzwaluw

Gierzwaluwen broeden in Nederland in stedelijk gebied. Ze broeden in kolonies, onder daken en in gebouwen. Veel gebruikte nestlocaties zijn onder scheefliggende of kapotte dakpannen, onder nokpannen, in gaten en kieren onder de dakrand en bij dakkapellen, daar waar het zink overloopt van de dakkapel naar de dakpannen. Daarnaast worden soms kunstmatige nestkasten of nestpannen, gaten in muren, gaten achter regenpijpen of ventilatieschachten als broedlocatie gebruikt. Nestlocaties dienen een vrije uitvliegroute op minimaal enkele meters boven de grond te hebben. Dakken dienen verder minimaal een hellingshoek van 45 graden te hebben om als nestlocatie geschikt te zijn (BIJ12, 2017a).

Gierzwaluwen bevinden zich bijna hun hele leven in de lucht. Hun lichaamsbouw is dan ook perfect aangepast aan het vliegen in de lucht. Echter, de vleugels zijn niet gebouwd op het uit stilstand opvliegen. Het gevolg is dat gierzwaluwen zich te allen tijde naar beneden moeten kunnen laten vallen om in de vleugels te komen en weg te kunnen vliegen. Ook zijn de poten nog maar slecht ontwikkeld, omdat deze weinig worden gebruikt. Vanwege deze beperkingen zijn gierzwaluwen erg conservatief in het innemen van nieuwe broedplaatsen. Ze gebruiken dan ook jaren achtereen dezelfde nestplaats (BIJ12, 2017a).

3.2 Huismus

De huismus is sterk geassocieerd met mensen. De nestplaats is voornamelijk gebonden aan menselijke bebouwing. Ook voor zijn voedsel is de huismus sterk afhankelijk van wat de mens hem aanbiedt. De huismus is geen zeldzame soort, maar is de afgelopen jaren wel sterk achteruit gegaan. Bij ruimtelijke ontwikkelingen in bebouwd gebied dient vanwege zijn associatie met de mens en zijn relatief algemene voorkomen vaak rekening gehouden te worden met aanwezigheid van de huismus.

De huismus broedt in losse kolonies van enkele tot tientallen nesten. Grotere kolonies hebben vaak een beter broedresultaat dan kleinere kolonies. Kolonies groter dan 25 broedparen hebben een positief broedsucces en zijn zelfvoorzienend. Ook gaan nakomelingen op zoek naar andere kolonies. Bij kolonies kleiner dan 10 broedparen is vaak een negatief broedsucces en zijn individuen uit andere kolonies nodig om de verliezen aan te vullen. Bij kolonies tussen de 10 en 25 broedparen wisselt het broedsucces.

De huismus is zeer honkvast en stelt een aantal voorwaarden aan een geschikt leefgebied:

- Nestplaats: allereerst dienen geschikte nestplaatsen voorhanden te zijn. Huismussen broeden vaak onder pannendaken met ronde dakpannen. Onder platte pannen is te weinig ruimte om te broeden. Andere geschikte kieren in bebouwing worden ook gebruikt. De nestplaatsen liggen meestal niet in de volle zon, aangezien dakpannen door de zon erg heet kunnen worden;

- Voedsel: binnen maximaal enkele honderden meters van de nestplaats dient voedsel aanwezig te zijn. Volwassen dieren eten zaden van grassen en onkruiden, insecten, bessen, bloemknoppen, maar ook al het voedsel wat de mens aanbiedt, zoals voedsel uit voedersilo's en etensresten. De voedselvoorziening moet het gehele jaar aanwezig zijn. In de broedperiode hebben de jongen eiwitrijk voedsel nodig, zoals bladluizen, muggen, vliegen en rupsen. Daarom moeten struiken, of andere vormen van groen aanwezig zijn waarin de huismussen dit voedsel voor hun jongen kunnen vinden;
- Water: huismussen hebben water nodig. Dit vinden ze op allerlei plekken, zoals in een dakgoot of een speciale drinkbak;
- Beschutting: huismussen zijn een makkelijke prooi voor roofdieren zoals sperwers. Binnen enkele meters van de voedselbronnen dient daarom beschutting aanwezig te zijn. Dit bestaat voornamelijk uit dichte, of groenblijvende struiken.

De huismus gebruikt zijn nest het gehele jaar door. Voornamelijk tijdens de broedperiode (april tot en met augustus) en tijdens vorstperiodes is de huismus erg afhankelijk van de broedplaats. Eventuele verstoringen aan het nest mogen daarom in ieder geval niet in deze periodes plaatsvinden.

3.3 Vleermuizen

Elke vleermuissoort heeft een eigen specifiek scala aan eisen waaraan een leefgebied moet voldoen, om zich succesvol te kunnen handhaven. De verblijfplaatsen, vliegrou-tes en foerageergebieden nemen hierin een centrale plaats in. Deze worden hieronder besproken.

3.3.1 *Verblijfplaats*

Net als alle zoogdieren zoeken ook vleermuizen een beschermde ruimte op om te slapen, hun jongen te baren en groot te brengen. Dit is de zogenaamde vaste rust- en verblijfplaats. Vleermuizen bezitten door het jaar heen een groot scala aan verschillende soorten verblijfplaatsen om in bovengenoemde behoefte te voorzien. Er wordt voor deze diergroep onderscheid gemaakt tussen kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen. In de kraamverblijfplaats worden de jongen (één per vrouwtje) gebaard en gezoogd. In dergelijke verblijfplaatsen scholen meerdere vrouwtjes (met jongen) bij elkaar. De omvang van een dergelijke kolonie verschilt per locatie en per soort. Van de gewone dwergvleermuis is bijvoorbeeld bekend dat zij groepen vormt van circa 50 tot 120 individuen (BIJ12, 2017c). Bij de laatvlieger zijn deze groepen geregeld kleiner: 10 tot 60 vrouwtjes (Dietz et al., 2011).

In zomerverblijfplaatsen bevinden zich de volwassen mannetjes en vrouwtjes die zich niet voortplanten. Hier zijn geen grote groepen vleermuizen aanwezig. In de paarverblijfplaatsen vindt de paring plaats. Mannetjes bezetten dan een verblijfplaats met daaromheen zijn territorium en proberen vrouwtjes hiernaartoe te lokken om te paren. In de winterverblijfplaats overwinteren de vleermuizen (www.vleermuis.net). Gewone dwergvleermuizen kunnen zowel in kleine als in grote groepen overwinteren (BIJ12, 2017c). De meervleermuis overwintert weer in grotten of bunkers en andere soorten trekken weg uit Nederland naar warmere oorden (www.vleermuis.net).

Vleermuizen zijn globaal op te delen in gebouwbewonende soorten zoals gewone dwergvleermuis en boombewonende soorten als rosse vleermuis en watervleermuis. Daarnaast bestaan soorten die van beide elementen gebruikmaken. Daarbij is ook onderscheid te maken in zomer- en winterverblijfplaatsen van de verschillende soorten. Sommige soorten zoals de gewone dwergvleermuis verblijven het gehele jaar in gebouwen (spouwmuren, achter gevelbetimmeringen, etc.). Andere soorten als de rosse vleermuis verblijven jaarrond in bomen (in holten, hopen en achter loshangend schors). De watervleermuis overwintert echter weer in bunkers, grotten en kelders en verblijft in de zomerperiode in boomholten (Dietz et al., 2011; Zoogdiervereniging en Probos, 2012).

Vleermuizen leven door het jaar heen in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen, maar ook in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen tijdens hetzelfde seizoen. Afhankelijk van soort en situatie is er sprake van een hoofdverblijfplaats met satellietverblijfplaatsen of van meer gelijkwaardige verblijfplaatsen. Zelfs kraamverblijfplaatsen kunnen van de ene op de andere dag verlaten zijn, waarbij de vrouwtjes hun jongen hangend aan de buik met zich meedragen. Tussen winterverblijfplaatsen wordt minder gewisseld (www.vleermuis.net). Bij de gewone dwergvleermuis liggen alle verblijfplaatsen binnen een straal van 20 kilometer bijeen (BIJ12, 2017c). Bij grotere vleermuissoorten als de rosse vleermuis is dit gebied vele malen groter (BIJ12, 2017d).

3.3.2 Vliegroutes

Vanuit hun verblijfplaatsen moeten de vleermuizen hun weg kunnen vinden op zoek naar voedsel. Met behulp van hun sonar moeten ze wegwijs worden in de omgeving tussen verblijfplaats en foerageergebied. Bepaalde vleermuissoorten, zoals de gewone dwergvleermuis, gebruiken hiervoor vaak een vaste route naar het foerageergebied. Lijnvormige elementen als een bomenrij of watergang met opgaande begroeiing zijn hierbij vaak belangrijk voor hun oriëntatie (www.vleermuizenindestad.nl, Limpens et al., 2004).

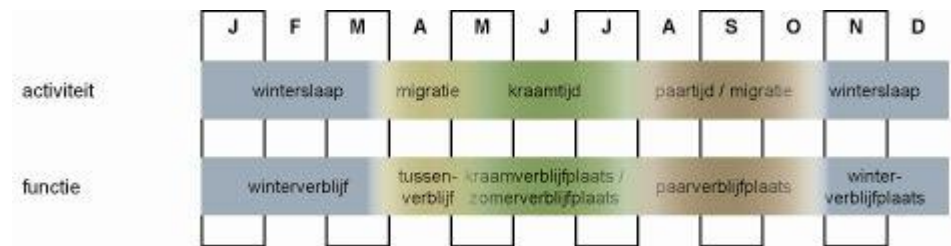
3.3.3 Foerageergebied

Vleermuizen gebruiken verschillende typen gebieden om voedsel te vinden. Hiertoe heeft elke vleermuissoort zich op enige wijze gespecialiseerd. Een overeenkomst is dat ze allen beschutting van wind zoeken. Enerzijds om energie te besparen, anderzijds vanwege de hoeveelheid insecten. De gewone dwergvleermuis foerageert bijvoorbeeld vooral in open ruimtes in bosachtig gebied of langs wind beschutte, lijnvormige elementen, zoals bomenrijen of watergangen (BIJ12, 2017c). De laatvlieger foerageert ten opzichte van de gewone dwergvleermuis in dezelfde soort gebieden maar dan hoger in de lucht en zolang de wind het toe laat boven opener terrein. De watervleermuis foerageert meestal boven open water (www.vleermuizenindestad.nl).

3.3.4 Jaarcyclus vleermuizen

Vleermuizen gebruiken dus een netwerk van deelleefgebieden met verschillende functies. De in Nederland meest voorkomende soorten volgen daarbij een duidelijke seizoenscyclus: beginnend bij winterslaap, achtereenvolgens migratie, kraamperiode,

balts- of paartijd, trek en tenslotte weer winterslaap (www.vleermuizenindestad.nl). zie onderstaand tijdschema.

Jaarcyclus van vleermuizen. Bron: Zoogdiervereniging

4 Onderzoekmethodiek

4.1 Gierzwaluw

Het onderzoek om aan- of afwezigheid van nesten van gierzwaluwen aan te tonen is uitgevoerd conform het kennisdocument Gierzwaluw (BIJ12, 2017a). Het voldoet dan ook aan de volgende voorwaarden:

- minimaal drie inventarisatiemomenten met een tussenliggende periode van minimaal 10 dagen;
- in de periode van 1 juni tot en met 15 juli;
- waarvan minimaal één inventarisatie tussen 20 juni en 7 juli;
- van twee uur voor zonsondergang tot zonsondergang;
- tijdens goede weersomstandigheden (droog, niet te veel wind).

Gezien de grootte van het plangebied is ervoor gekozen om de locatie van de nesten te bepalen door middel van het waarnemen van in- en uitvliegende gierzwaluwen. Dergelijke nestlocatietellingen leveren de beste resultaten op. Hierbij is 15 tot 30 minuten gepost per strategisch gekozen plek, van waaruit verschillende potentiële nestlocaties overzien kunnen worden. Alle in- en uitvliegende gierzwaluwen zijn genoteerd en de locaties zijn op een kaart bijgehouden. Naast in- en uitvliegende individuen zijn ook laagvliegende, luid roepende vogels genoteerd. Dit gedrag duidt er namelijk op dat een nestlocatie in de buurt aanwezig is (BIJ12, 2017a). Daarnaast is ook bijgehouden hoeveel gierzwaluwen maximaal hoog boven en in de omgeving van het plangebied rondvliegen.

De veldbezoeken zijn uitgevoerd op 2 juli, 12 juli en 22 juli. Onderzoeken zijn uitgevoerd door één deskundig onderzoeker, onder geschikte weersomstandigheden. Op 2 juli was het helder weer met 26 tot 22 graden Celsius en windkracht 2. Op 12 juli was het half bewolkt, 27 tot 21 graden Celsius en windkracht 2 en op 22 juli was het helder weer met 24 tot 19 graden Celsius en windkracht 2.

De afwezigheid van broedende gierzwaluwen is met bovengenoemde methode voldoende aannemelijk gemaakt als er geen waarnemingen zijn verricht die duiden op de aanwezigheid van een nest.

4.2 Huismus

Het inventariseren van huismussen vindt plaats door zichtwaarnemingen. Door ongeveer een uur in een bepaald gebied te inventariseren wordt een goed beeld gekregen van de aan- of afwezigheid van huismussen in een gebied. Aanwezigheid van huismusnesten kan op verschillende manieren worden aangetoond. Er mag uit worden gegaan van een huismusnest bij de volgende waarnemingen:

- 1 Waarneming van nest of nestbouw;
- 2 Bezoek van een huismus aan een potentiële nestplaats;
- 3 Transport van voedsel of ontlastingspakketjes;
- 4 Bedelende jongen in een nest;
- 5 Van 10 maart tot 20 juni een zingend mannetje;
- 6 Van 10 maart tot 20 juni aanwezigheid van een paartje;

7 Van 10 maart tot 20 juni baltsgedrag.

De laatste drie type waarnemingen zijn het makkelijkst te doen. Nadeel is wel dat de precieze nestlocatie dan nog niet geheel duidelijk is. Daarom is gewacht tot een huismus een potentiële nestplaats echt bezoekt (bijvoorbeeld in nestkast vliegen, of onder dakrand kruipen). De laatste drie type waarnemingen dienen onder de juiste onderzoeksomstandigheden uit te worden gevoerd. Droog, weinig wind, in de ochtend vanaf 1 à 2 uur na zonsopkomst op geluidsluwe momenten.

Om afwezigheid van de huismus met voldoende zekerheid vast te stellen, dienen twee inventarisatierondes in de periode van 1 april tot en met 15 mei uitgevoerd te worden met een tussenperiode van minimaal tien dagen (Kennisdocument Huismus, 2017). De veldbezoeken zijn uitgevoerd op 8 april en 29 april 2020. Op 8 april was er helder weer, windkracht 1 en was het 14 graden Celsius. Op 29 april was het 12 graden Celsius, bewolkt en was er windkracht 2.

4.3 Vleermuizen

4.3.1 Onderzochte soorten, functies en onderzoeksomstandigheden

Het vleermuisonderzoek heeft plaatsgevonden volgens de richtlijnen zoals deze zijn verwoord in het Vleermuisprotocol 2017 (Netwerk Groene Bureaus, 2017). Om aan deze richtlijnen te kunnen voldoen is allereerst beoordeeld welke vleermuissoorten mogelijk in het plangebied voor kunnen komen en welke functies het voor deze soorten kan vervullen. Deze beoordeling is gebaseerd op de bekende verspreiding van in Nederland voorkomende vleermuizen, de ecologie van de soorten en de aangetroffen situatie. In navolgend overzicht is deze beoordeling uiteengezet.

Beoordeling van mogelijk aanwezige soorten en de functies die de situatie in het onderzoeksgebied zou kunnen vervullen (x = functie is niet uit te sluiten, - = functie is uit te sluiten).

Vleermuissoort	Kraam - ver-blijf	Zomerver-blijf	Paarver-blijf	Winterver-blijf	Foerageergebied	Vliegroete
Gewone dwergvleermuis	x	x	x	x	x	-
Ruige dwergvleermuis	-	-	x	-	x	-
Laatvlieger	x	x	x	x	x	-
Gewone grootoorvleermuis	x	x	x	-	x	-

De mogelijk aanwezige vleermuissoorten en functies, zoals weergegeven in voorgaand overzicht, zijn in dit onderzoek onderzocht. Om voor deze soorten te voldoen aan de onderzoekseisen van het vleermuisprotocol zijn de veldbezoeken uitgevoerd zoals is weergegeven in navolgende tabel. In deze tabel zijn ook de weersomstandig-

heden en het aantal onderzoekers weergegeven. Tevens is weergegeven wanneer welke functies zijn onderzocht.

Data, tijden, onderzoeksomstandigheden en onderzochte functies tijdens de uitgevoerde onderzoeken.

Veldonderzoeksdata	28-08-2019	19-09-2019	19-05-2020	18-06-2020	22-06-2020
Zon op	06:42	07:14	05:37	05:16	05:17
Zon onder	20:32	19:41	21:30	22:00	22:00
Tijd (start)	22:00	22:00	21:30	22:00	02:15
Tijd (eind)	00:00	00:00	00:00	00:00	05:20
Temperatuur (°C)	21	18	16	18	14
Windkracht (Bft)	1-2	2-3	1	1	1-2
Neerslag	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen
Weersomstandigheden	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed
Aantal onderzoekers	2	2	2	2	2
Onderzochte soorten	Alle	Alle	Alle	Laatvlieger	Alle exclusief laatvlieger
Onderzochte Functies					
Kraamverblijfplaatsen			x	x	x
Zomerverblijfplaatsen			x	x	x
Paarverblijfplaatsen	x	x			
Foerageergebied	x	x	x	x	x
Vliegroutes	x	x	x	x	x

4.3.2 Methode

De onderzoekers hebben zich gedurende het veldonderzoek over het onderzoeksgebied verspreid en gezocht naar vleermuizen door middel van zichtwaarnemingen en het gebruik van batdetectors. Navolgende waarnemingen zijn belangrijk en zijn in ieder geval genoteerd:

- Vleermuizen die in of uit een gebouw, boom, etc. vliegen. Dit wijst op de aanwezigheid van een verblijfplaats;
- Zwermgedrag; vleermuizen die een tijdje en op een typische manier op een bepaalde plek rondvliegen. Vaak met meerdere vleermuizen, maar kan ook alleen. Dit kan duiden op een verblijfplaats.
- Paargedrag, zoals baltsactiviteit van mannelijke vleermuizen. Dit kan bijvoorbeeld wijzen op de aanwezigheid van een paarterritorium en paarverblijfplaatsen.
- Foeragerende vleermuizen. Hierbij is van belang hoeveel vleermuizen foerageren en of nog andere functies in de buurt aanwezig zijn. Op basis van deze waarnemingen is bepaald of sprake is van essentieel foerageergebied.
- Meerdere vleermuizen die een bepaalde route vliegen. Dan is meestal sprake van een vliegroute van vleermuizen. Op basis van deze waarnemingen en een inschatting van de omgeving is bepaald of sprake is van een essentiële vliegroute.

4.3.3 Batdetectors

Het onderzoek naar de aanwezigheid van vleermuizen is uitgevoerd door middel van zichtwaarnemingen en onderzoek met batdetectors. In dit onderzoek zijn de typen Petterson D240X, Petterson M500 en Batlogger M gebruikt. Een batdetector is een apparaat dat de onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen opvangt en vertaalt in voor mensen hoorbare geluiden. Door interpretaties van ritme, klank en hoogte van het door het apparaat uitgezonden geluid kunnen de meeste soorten vleermuizen worden onderscheiden en op naam worden gebracht. Met behulp van deze detectoren kunnen opnames worden gemaakt die eventueel achteraf geanalyseerd kunnen worden met behulp van computerprogramma's. Met name voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen. Verder is een warmtecamera gebruikt om het gedrag van de vleermuizen te inspecteren.

4.3.4 Weersomstandigheden

De vleermuisveldbezoeken mogen alleen bij goede weersomstandigheden uitgevoerd worden. Deze eisen zijn ook in het vleermuisprotocol opgenomen. Als de weersomstandigheden onvoldoende zijn, is de vleermuisactiviteit lager dan bij goede weersomstandigheden en geven de waarnemingen geen goed beeld van het vleermuisgebruik van het onderzoeksgebied. In dit geval zijn alle veldbezoeken bij goede weersomstandigheden uitgevoerd. Weergegevens zijn geraadpleegd via de websites van het KNMI, Weer.nl en Buienradar.nl.

5 Resultaten

5.1 Gierzwaluw

Tijdens het veldbezoek op 2 juni was er bij aanvang van de veldronde veel activiteit van gierzwaluwen boven de woonwijk ten westen van het plangebied. Gedurende de ronde werden af en toe grotere vluchten van maximaal 15 gierzwaluwen gezien. Later op de avond werden dit er steeds minder en de laatste waarneming van een gierzwaluw was om 22:07 uur. Er is geen interesse getoond door de gierzwaluwen voor de bebouwing in het plangebied zelf. In de naastgelegen wijk was wel activiteit, maar zijn ook geen invliegende gierzwaluwen gezien.

Tijdens het veldbezoek op 12 juni zijn wederom grote groepen gierzwaluwen waargenomen rondom het plangebied tot maximaal 20 individuen. Vanaf circa 21:06 begonnen er een aantal gierzwaluwen te gieren langs de gevel van de Pastoor te Rielestraat 2. Om 22:10 is hier de eerste invliegende gierzwaluw waargenomen. Binnen enkele minuten volgden nog twee individuen en vlogen ook in bij de Pastoor te Rielestraat 2. In het plangebied is wederom geen binden van gierzwaluwen aan het gebouw waargenomen. Om 22:24 was de laatste waarneming van een gierzwaluw.

Tijdens het veldbezoek op 22 juni was er weer een vergelijkbaar beeld waar te nemen. Veel activiteit van gierzwaluwen die soms in groepen vliegen van maximaal 20 individuen. Vanaf 21:18 begonnen de gierzwaluwen weer te gieren rondom de gevel van Pastoor de Rielestraat 2 en 4. Om 22:10 is weer de eerste invlieger van de avond waargenomen. Uiteindelijk zijn er in drie verschillende invliegopeningen van de Pastoor de Rielestraat 2 gierzwaluwen ingevlogen. Daarnaast is er om 21:15 een gierzwaluw ingevlogen bij de Pastoor de Rielestraat 4. Dit betekent dat er in totaal 4 nestlocaties van gierzwaluwen bij deze gebouwen aanwezig zijn. In het plangebied zelf is nooit een invliegende gierzwaluw waargenomen. Er kan daarom geconcludeerd worden dat er geen nestlocaties van gierzwaluwen in het plangebied aanwezig zijn en er geen nestlocaties van gierzwaluwen verloren gaan door de voorgenomen plannen. Onderstaande afbeelding geeft aan waar de nestlocaties van gierzwaluwen aanwezig zijn ten opzichte van het plangebied.

Locatie van de gierzwaluwnesten ten opzichte van het plangebied.

5.2 Huismus

Tijdens het eerste veldbezoek op 8 april 2020 zijn er geen huismussen in het plangebied waargenomen. In de omgeving zijn wel veel huismussen aanwezig. Veel van de huismussen vertonen ook gedrag wat duidt op een nestlocatie, zoals roepende mannetjes vanaf de dakrand. Aan de hand van dit gedrag zijn er meerdere nestlocaties van de huismus in de omgeving vastgesteld. De nesten zijn aanwezig onder de dakpannen van de Pastoor te Rielestraat 2, 6, 14, 3 en 7 en aan de Langestraat 16 en 25a (ten westen van het plangebied).

Tijdens het veldbezoek van 29 april werden dezelfde waarnemingen gedaan. Er is wederom geen huismus waargenomen in het plangebied, maar in de omgeving zijn meerdere nestlocaties aanwezig. Er zijn tijdens deze veldronde geen extra nestlocaties waargenomen. In onderstaande afbeelding is een weergave van de nestlocaties van de huismussen ten opzichte van het plangebied te zien.

Locatie van de huismusnesten ten opzichte van het plangebied.

5.3 Vleermuizen

5.3.1 Paarverblijfonderzoek

Tijdens het eerste veldbezoek (28 augustus 2019) was de eerste vleermuiswaarneming om 21:58 van een overvliegende laatvlieger. Gedurende de avond werden met enige regelmaat overvliegende laatvliegers waargenomen. Om 22:04 werd de eerste baltsroep van een gewone dwergvleermuis waargenomen ten westen van de bebouwing in het plangebied. Deze baltsroep werd in vlucht gedaan. Dit individu bleef cirkelen boven de parkeerplaats ten westen van de bebouwing in het plangebied. Om 22:16 werd ook aan de oostkant van het plangebied een baltsroep van een vliegende gewone dwergvleermuis waargenomen. Dit individu had ook af en toe binding met de bebouwing in het plangebied. Deze bleef al roepend rondjes vliegen om de schuren net ten oosten van het plangebied. Waarbij af en toe de bebouwing in het plangebied werd aangetikt. Wanneer je ten noorden of zuiden van de bebouwing stond, waren beide gewone dwergvleermuizen tegelijk waar te nemen, waardoor het zeker is dat het om twee individuen gaat.

Tijdens het tweede veldbezoek (19 september 2019) is in het plangebied veel minder activiteit van vleermuizen waargenomen. Wel werd er een nieuw paarterritorium van een gewone dwergvleermuis vastgesteld rondom de Onze Lieve Vrouw v. De Altijddurende Bijstandkerk ten noordoosten van het plangebied. In onderstaande figuur zijn de resultaten van het paarverblijfonderzoek weergegeven met de verschillende paarterritoria van de gewone dwergvleermuizen. Aan de hand van de waarnemingen kan de exacte locatie van de paarverblijfplaatsen niet vastgesteld worden omdat de baltsroepjes altijd in vlucht werden gedaan. Vanwege de binding met het gebouw kan ech-

ter wel geconcludeerd worden dat de paarverblijfplaatsen zich in de te slopen bebouwing bevinden.

Navolgende afbeelding visualiseert de waarnemingen van het paarverblijfonderzoek.

Weergave van de waarnemingen en de paarterritoria (witte stippellijnen) van de gewone dwergvleermuis ten opzichte van het plangebied.

5.3.2 Kraamverblijfonderzoek

Tijdens het veldbezoek van 19 mei 2020 is zeer weinig activiteit van vleermuizen waargenomen rondom het plangebied. De eerste waarneming werd gedaan om 22:17 en betrof een foeragerende gewone dwergvleermuis ten oosten van het plangebied. Gedurende de avond werd met enige regelmaat één en een enkele keer twee foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Daarnaast is twee keer een overvliegende laatvlieger waargenomen. Er zijn geen uitvliegende vleermuizen waargenomen. In de verdere omgeving van het plangebied werd wel meer gefoerageerd. Voornamelijk bij de bosrand ten noordwesten van het plangebied.

Tijdens het veldbezoek van 18 juni 2020 was wederom vrij weinig activiteit. Er werd iets meer gefoerageerd rondom de te slopen bebouwing dan tijdens de ronde op 19 mei, maar nog steeds nooit meer dan twee gewone dwergvleermuizen tegelijk. Er zijn wederom geen uitvliegende vleermuizen waargenomen.

Tijdens de ochtendronde op 22 juni 2020. Was het bij aanvang van de ronde wederom rustig rondom het plangebied. Ongeveer een uur voor zonsopkomst (04:15) werd er opeens redelijk veel gefoerageerd door gewone dwergvleermuizen boven de parkeerplaats in het westen van het plangebied. Hier werd door vier individuen gefoerageerd. Deze vertrokken echter weer één voor één in verschillende richtingen en om 04:50 is de laatste vleermuiswaarneming gedaan van een gewone dwergvleermuis die in wes-

telijke richting weg vloog van het plangebied. Er zijn geen invliegende dieren waargenomen.

5.3.3 (Massa)winterverblijfonderzoek

Van de gewone dwergvleermuis is bekend dat deze gebruik maakt van massawinterverblijfplaatsen. Zodra het in de herfst en winter echt koud wordt, trekken de gewone dwergvleermuizen van hun solitaire winterverblijfplaatsen (vaak zijn dit ook zomer-, kraam-, of paarverblijfplaatsen (BIJ12 2017c)) naar massawinterverblijfplaatsen. Zover bekend zijn dit voornamelijk grote, massieve gebouwen, waar ze diep weg kunnen kruipen in diepe spleetvormige ruimten zoals een spouw, dilatatievoeg of hol vloerelement (Brekelmans & Korsten, 2014).

De bebouwing in het plangebied is alleen potentieel geschikt als individueel winterverblijf. Omdat het echter vrij lage bebouwing is, is het niet geschikt als massawinterverblijfplaats. Derhalve is het plangebied hier niet specifiek op onderzocht. Tijdens het paaronderzoek is echter wel gelet op eventueel zwermgedrag wat kan duiden op een potentiële winterverblijfplaats. Dit is niet waargenomen. Aangezien het pand niet als zomerverblijfplaats wordt gebruikt en er tijdens de paarperiode geen zwermgedrag is waargenomen is redelijkerwijs uit te sluiten dat de bebouwing in gebruik is als winterverblijfplaats.

5.3.4 Aanwezigheid essentiële elementen

Voor vleermuizen zijn alle vormen van verblijfplaatsen essentiële elementen om de huidige staat van instandhouding niet aan te tasten. In het plangebied zijn twee paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aanwezig. Kraamverblijfplaatsen, winterverblijfplaatsen en zomerverblijfplaatsen zijn echter niet in het plangebied aanwezig.

Ook foerageergebieden en vliegroutes kunnen essentiële elementen vormen. In dit geval wordt af en toe gefoerageerd tussen de bebouwing ten oosten van het plangebied en boven de parkeerplaats in het westen van het plangebied. Dit is echter incidenteel en zal niet van essentieel belang zijn voor het functioneren van een verblijfplaats. Er kan daarom geconcludeerd worden dat er geen essentieel foerageergebied in het plangebied aanwezig is. Daarnaast zijn er geen eenduidige vliegbewegingen van vleermuizen aangetroffen waardoor ook uitgesloten kan worden dat er een essentiële vliegroute in het plangebied aanwezig is.

6 Conclusie en advies

6.1 Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?

In het plangebied is onderzoek verricht naar de aanwezigheid van essentiële elementen van vleermuizen, huismus en gierzwaluw. Nestplaatsen van de gierzwaluw en huismus zijn niet aanwezig in de bebouwing binnen het plangebied. Wel zijn er twee paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aanwezig in het gebouw. Met de geplande werkzaamheden gaan de verblijfplaatsen waarschijnlijk verloren. Ook is kans aanwezig op het verwonden of doden van vleermuizen bij de werkzaamheden. In dat geval is sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming. Om de werkzaamheden toch door te laten gaan is een ontheffing Wet natuurbescherming nodig in combinatie met het treffen van mitigerende maatregelen. Daarnaast dient te allen tijde rekening gehouden te worden met broedende vogels en de zorgplicht.

6.2 Ontheffing aanvragen

Het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen waarbij beschermde soorten (zoals de gewone dwergvleermuis) worden verstoord is wettelijk gezien mogelijk als men in het bezit is van een ontheffing Wet natuurbescherming. Een dergelijke ontheffing dient voor dit project aangevraagd te worden bij de Provincie Gelderland.

Bij het indienen van een aanvraag ontheffing Wet natuurbescherming dient een projectplan te worden opgesteld. In dit plan wordt onder andere de verspreiding van de betreffende beschermde soort in het plangebied verwoord alsmede het (wettelijk) belang van de ingreep onderbouwd. Daarnaast dient een uitgebreide alternatievenafweging plaats te vinden over waarom de verstoring van vaste rust- en verblijfplaatsen niet is te voorkomen.

Een ontheffing wordt enkel verleend als voldoende mitigerende maatregelen worden getroffen om zoveel mogelijk schade aan de gewone dwergvleermuis te voorkomen. Daarnaast dient te allen tijde rekening gehouden te worden met alle broedende vogels en de zorgplicht.

6.3 Mitigerende maatregelen

6.3.1 Tijdelijke maatregelen

Volgens het Kennisdocument Gewone dwergvleermuis (2017) kunnen activiteiten waarbij paarverblijfplaatsen betrokken zijn, niet uitgevoerd worden in de periode van half juli tot en met oktober. De werkzaamheden waarbij de verblijfplaatsen worden verstoord mogen dus niet in deze periode plaatsvinden. Daarnaast dienen tijdelijke alternatieve verblijfplaatsen aanwezig te zijn voordat de huidige verblijfplaatsen verdwijnen. Hiervoor zijn reeds op 26-02-2020 in totaal 12 vleermuiskasten van het type VK-PL-01 opgehangen in de directe omgeving van het plangebied. Dit zijn ruim voldoende alternatieve verblijfplaatsen om te mitigeren voor de aangetroffen functies in het plangebied.

6.3.2 **Permanente maatregelen**

Met de sloop van de huidige bebouwing is het vrijwel zeker dat de paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis verloren gaat. Er zullen dan ook permanente maatregelen in of aan het gebouw getroffen moeten worden om de functionaliteit van de paarverblijfplaats te behouden. Voor elke paarverblijfplaats die verloren gaat, moeten vier permanente voorzieningen worden teruggeplaatst.

Op pagina 33 en 34 van het Kennisdocument Gewone dwergvleermuis (2017) <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-004-Kennisdocument-Gewone-dwergvleermuis-1.0.pdf> is uiteengezet welke mogelijkheden er zijn om nieuwe permanente voorzieningen in gebouwen te realiseren. Het inbouwen van inmetselekasten of het geschikt maken van de spouwmuur zijn standaardvoorzieningen die hier wellicht goed mogelijk zijn. De overige genoemde mogelijkheden (verblijfplaatsen achter gevelbetimmering, boeiboorden of sierlijsten of in de dakconstructie) lijken in dit geval allen mogelijk, maar de uiteindelijke keuze is afhankelijk van het ontwerp van de nieuwe situatie. Permanente voorzieningen zijn dus maatwerk.

6.3.2.1 Ongeschikt maken gebouw in relatie tot de planning

Indien de werkzaamheden aan het gebouw plaatsvinden buiten de periode van 15 juli tot en met 31 oktober is het ongeschikt maken van het gebouw voor vleermuizen voorafgaand aan de sloopwerkzaamheden niet nodig. Buiten de genoemde periode kan op basis van het uitgevoerde onderzoek worden gesteld dat de gewone dwergvleermuis dan geen gebruik van het gebouw maakt. Echter, er is altijd een kleine kans aanwezig dat een vleermuis het gebouw tussen nu en de start van de werkzaamheden in gebruik neemt. Daarom is het van belang dat het verwijderen van materiaal van het gebouw zo zorgvuldig mogelijk gedaan wordt. Waar mogelijk dient dit met de hand gedaan worden, zodat een eventueel aanwezige vleermuis niet gedood of verwond wordt en zelf kan vluchten.

Indien werkzaamheden aan de buitenkant van het gebouw plaatsvinden in de periode van 15 juli tot en met 31 oktober, dient het gebouw voorafgaand aan de werkzaamheden wel ongeschikt gemaakt te worden voor vleermuizen.

6.4 **Broedperiode en zorgplicht**

De zorgplicht van de Wet natuurbescherming is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.

Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in de broedperiode, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. Als dit leidt tot aantasting van de gunstige staat van instandhouding van deze vogelsoort, is een dergelijk nest strikt beschermd volgens de Wet natuurbescherming. De broedperiode loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is hiervoor geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Wet natuurbescherming. Wij adviseren daarom om de werkzaamheden buiten de broedperiode te starten.

6.5 Vervolgstappen

- Aanvragen ontheffing Wet natuurbescherming;
- Tref tijdig voldoende mitigerende maatregelen;
- Houd rekening met broedende vogels;
- Houd rekening met de zorgplicht.

Geraadpleegde literatuur

BIJ12, 2017a. Kennisdocument Gierzwaluw *Apus apus*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

BIJ12, 2017b. Kennisdocument Huismus *Passer domesticus*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

BIJ12, 2017c. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

BIJ12, 2017d. Kennisdocument Rosse vleermuis. *Nyctalus noctula*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

BIJ12, 2017e. Kennisdocument Ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

Limpens, H. J. G. A. Twisk, P. Veenbaas, G. 2004. Met vleermuizen onderweg. Brochure Rijkswaterstaat en Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming.

Ministerie EZLI. 2012. Memorie van toelichting bij Wet natuurbescherming. Kamerstuk.

Ministerie EZ. 2015. Memorie van antwoord bij Wet natuurbescherming. Kamerstuk Eerste Kamer der Staten-Generaal.

SAB, 2019. Quick scan natuur. Braamt, Langestraat 25. SAB, Arnhem.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5: 1-584. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden

Zoogdierverseniging & Probos. 2012. Laanbeheer en vleermuizen; met oog voor veiligheid en cultuurhistorie; met bijdragen van E. A. Jansen, M. H. A. van Benthem, C. de Groot, P. Twisk & H. J. G. A. Limpens.

Websites:

www.bij12.nl

www.ndff.nl

www.noord-holland.nl

www.rijksoverheid.nl

www.sovon.nl

www.vleermuizenindestad.nl

www.vogelbescherming.nl

www.wetten.nl

www.zoogdierverseniging.nl